

— EEN KIJKJE IN DE SCHRIJVERSKEUKEN —

BOUWSTEEN SCHRIJFPROCES

S05 – Vijf valkuilen bij Save the Cat

Alle vijftien beats ingevuld, en toch voelt het verhaal niet goed

Dit is onderdeel van de set praktische schrijfhulp van auteur Jurjen Biesbroek – laagdrempelig gereedschap voor beginnende schrijvers, oorspronkelijk bedoeld als zelfhulp voor zijn eigen schrijfontwikkeling.

01 Theorie: het schema is geen garantie

Save the Cat is een van de populairste plotmethodes onder schrijvers. Want het geeft je houvast. Je hoeft je niet meer af te vragen wat er in jouw tachtigduizend woorden moet gebeuren. Dit systeem geeft je vijftien concrete mijlpalen (beats) om naartoe te werken, verdeeld over drie bedrijven: opzet, confrontatie, ontknoping. Dat maakt de overweldigende taak van plotten een stuk behapbaarder.

Zie voor een uitleg over deze methodiek de Hoeksteen S03, die je kan downloaden elders op deze pagina.

Maar... wat te doen als het toch niet uitpakt zoals je had gehoopt. Je beat sheet is netjes ingevuld, je kan het dromen en weet precies zoals je het bedoeld hebt. En dan toch belandt je op een frustrerend punt. De opzet klopt op papier, alles lijkt op zijn plek te staan en toch voelt er iets niet goed. De reden ligt zelden aan de methode zelf, maar aan hoe je de vijftien beats interpreteert. Hoe komt dit nou.

Fout één: het beat sheet invullen voordat de basis van het verhaal er is

Je werkt graag met een outline, zoekt houvast, maar zonder een helder beeld van wat je protagonist wil en waarom hij dat wil, wat er op het spel staat bij falen, wie of wat hem in de weg staat, en wat voor soort verhaal je wil vertellen, wordt het beatsheet verrassend moeilijk in te vullen — niet omdat de methode niet werkt, maar omdat de fundering nog

ontbreekt. Als je mijn Hoeksteen leest, staat er niet alleen wat een specifieke beat moet doen in het verhaal, maar vaak heb ik ook genoemd wat jij als schrijver al moet weten in dat stadium om op een goede manier verder te kunnen. Het moeilijke van schrijven is dat een boek nooit van pagina één tot het eind geschreven wordt. De outline geeft houvast, maar je ontkomt er niet aan dat je onderweg botst en zoekt. De scènes die je schrijft geven nieuwe inzichten. Niet alleen hoe je verder moet, want een verhaal openbaart zich ook gedurende het schrijven. Misschien levert het je een andere invalshoek, een andere verteltrant, POV, komt er een ander einde in je op. De subplot ontwikkelt zich in een andere richting dan je vooraf had bedoeld. Hoe netjes en gedetailleerd je je ook voorbereidt, het loopt altijd anders. Deze fout is eigenlijk niet het te vroeg invullen van de beatsheet, maar de verwachting dat je aan het begin al weet hoe je verhaal zich zal ontfouwen. Aanpassen van je beatsheet is geen gevolg van onkunde, maar het onvermijdelijke gevolg van het schrijfproces.

Fout twee: het centrale verhaal uit het oog verliezen

Bij het uitwerken van dramatische momenten is de verleiding groot om te kiezen voor wat objectief het meest dramatisch is — een scheiding, een ontslag, een verraad — zonder te checken of die gebeurtenis daadwerkelijk invloed heeft op de hoofdvraag van het verhaal. De vraag die wel telt is welke verandering dit moment teweegbrengt in de poging van je hoofdpersonage om zijn centrale probleem op te lossen?

Fout drie: elke beat als een aparte scène behandelen

Een beat sheet en een scène-voor-scène-schema zijn verschillend van aard. Sommige beats zijn niet meer dan een moment binnen een grotere scène; andere corresponderen wél met eigen, belangrijke scènes; weer andere beschrijven grotere gedeeltes die zich over meerdere scènes uitstrekken. Wie elke beat als scène behandelt, maakt kleine momenten onnodig lang, of raast door grotere gedeeltes heen voor ze de kans hebben gekregen zich te ontwikkelen.

Fout vier: het plezier-en-spel-gedeelte schrijven zonder conflict

De naam suggereert een luchtig gedeelte zonder moeilijkheden, maar dit gedeelte draait juist om het waarmaken van de belofte van je uitgangspunt — de reden waarom lezers voor dít verhaal kozen. Het plezier is een leuk gedeelte voor de schrijver, maar is zeker niet plezierig voor je hoofdpersoon. Hij of zij moet nog steeds iets willen en er moet iemand of iets het hem moeilijk maken om dat te bereiken. Hij moet dus absoluut conflicten aangaan, keuzes maken, winnen en verliezen ervaren en de gevolgen onder ogen zien die

hun situatie veranderen. Let op: conflict betekent niet altijd een ruzie, een gevecht of een fysieke aanval. Het betekent simpelweg dat de protagonist iets probeert te bereiken, iets te doen, iets te leren, iets te verkrijgen, en dat hij of zij onderweg op betekenisvolle weerstand stuit. Zonder wrijving wordt dit gedeelte vlak, ook al is het op zichzelf misschien onderhoudend.

Fout vijf: de tegenstander volledig extern maken

Beginnende schrijvers nemen dit stuk soms te letterlijk. De beat heet 'de slechteriken komen dichterbij'. Bijvoorbeeld de politie komt dichterbij, het monster valt opnieuw aan, de deadline nadert, de rivaal bemoeit zich ermee en het plan van de protagonist begint in duigen te vallen. De reactie van de hoofdpersoon is om dan ook extern te reageren, zoals agressiever worden. Maar we willen juist ook dat de onopgeloste innerlijke strijd van de protagonist onder die druk intensiever wordt. Stel je bijvoorbeeld voor dat je een protagonist hebt die gelooft dat het gevaarlijk is om andere mensen te vertrouwen. En misschien hebben ze het hele verhaal lang zichzelf beschermd door hulp te weigeren, informatie achter te houden en mensen van zich af te duwen. Nu de externe situatie dreigender wordt of naarmate die externe slechteriken dichterbij komen, klampen ze zich misschien nog steviger vast aan datzelfde gedrag. Ze zouden dus de hulp van een bondgenoot kunnen afwijzen wanneer ze die hard nodig hebben, belangrijke informatie voor zichzelf kunnen houden en de persoon die hen het beste kan steunen in deze moeilijke tijd van zich af kunnen duwen. Neee, doe dit nou niet, de lezer leeft hierin mee! Zonder die innerlijke component wordt het dieptepunt een aaneenschakeling van dingen die de protagonist van buitenaf overkomen, in plaats van iets waar hij zelf deel aan heeft.

02 Praktijkvoorbeelden van meesters

Plezier-en-spel met échte inzet — The Hunger Games

Suzanne Collins laat Katniss in de vroege Capitol-scènes — het interviewcircus, de training, de openingsceremonie — precies datgene ervaren wat lezers van dit soort verhaal willen lezen: de vreemde, glamoureuze wereld van het Capitol. Toch is dit gedeelte doorspekt met spanning: elke score, elke blik van een concurrent, elk interview draagt het risico dat Katniss zichzelf verradt of een dodelijke vijand maakt. Het plezier-en-spel-gedeelte levert de belofte van het uitgangspunt zonder het conflict te laten wegvallen.

Inzet die van twee kanten (intern en extern) komt — *Gone Girl*

Naarmate Gillian Flynn's roman vordert, verergert Nick Dunnes externe situatie (de verdenking, het bewijs dat tegen hem lijkt te pleiten) precies parallel aan zijn eigen innerlijke fouten — zijn leugens, zijn ontrouw, zijn onvermogen om zichzelf overtuigend te verdedigen. Zijn eigen keuzes maken de externe val dieper, wat het verhaal een verstikkend gevoel geeft dat puur externe tegenslagen nooit zouden bereiken.

03 Mijn voorbeeld: hoe ik het deed als beginnend schrijver

Fout twee (het centrale verhaal uit het oog verliezen) toegepast op mijn eigen dubbele tijdlijn.

Het Algoritme van Verraad heeft eenzelfde kernvraag in de Koude Oorlog-lijn als de Sybren-lijn: kun je iemand vertrouwen van wie je de ware aard niet volledig kunt kennen of controleren? Volgens fout twee is de vraag die ik mezelf nu moet stellen: leidt elk belangrijk keerpunt daadwerkelijk tot een verandering in hoe Lila of Benedict met die vertrouwenskwestie omgaan — of zijn sommige van die momenten wel dramatisch, maar zonder directe invloed op de centrale vraag? Of scherper nog: brengen die momenten allemaal het verhaal verder of zit er misschien een herhaling in. Dat is precies het soort toets die volgens Gilbo voorkomt dat op zichzelf spannende scènes een verhaal toch laten stagneren.

04 Zoek je eigen voorbeeld

Als je met Save the Cat werkt: loop je vijftien beats na. Kun je van elke beat aanwijzen welke verandering hij teweegbrengt in de poging van je protagonist om zijn centrale probleem op te lossen? En: welke beats zijn bij jou losse momenten binnen een scène, welke zijn eigen scènes, en welke beschrijven een groter gedeelte over meerdere scènes?

OEFFENING · 15–20 MINUTEN

Geleide micro-oefening: de centrale-vraag-toets

Jouw oefening: formuleer de centrale vraag van je verhaal in één zin. Loop je belangrijkste plotmomenten na en vraag per moment: welke verandering brengt dit teweeg in de poging van mijn protagonist om deze vraag te beantwoorden? Kun je dat niet aanwijzen, dan is dat moment mogelijk dramatisch, maar niet centraal.

Controle vraag: zou je verhaal zonder dit moment een andere afloop van de centrale vraag hebben?

OPDRACHT • 30–45 MINUTEN

Zelfstandige toepassing: innerlijk en uiterlijk laten samenvallen

Jouw opdracht: kies het moment waarop voor je protagonist alles verloren lijkt (of het equivalent daarvan in je eigen structuur). Controleer: verergert de externe situatie, en draagt ook een eigen fout, angst of keuze van je protagonist bij aan die verslechtering? Zo niet, herschrijf het moment zodat beide kanten samenkomen.

Voor mijn eigen opdracht zou ik dit toepassen op Sybrens diepste punt: naast de externe confrontatie met Sarah en Karel, welke eigen keuze of blinde vlek van Sybren heeft die confrontatie zelf mede veroorzaakt?

05 Zelfcontrole

Loop je beat sheet of plotoverzicht na op de volgende vijf punten.

- ☐ Heb je de basis van je verhaal (wat wil je protagonist, wat staat er op het spel, wat is de innerlijke worsteling) helder voor je het beat sheet invulde?
- ☐ Draagt elk belangrijk plotmoment bij aan je centrale verhaalvraag?
- ☐ Weet je van elke beat of hij een moment binnen een scène, een eigen scène, of een groter gedeelte over meerdere scènes is?

- ☐ Bevat je plezier-en-spel-gedeelte echt conflict, niet alleen de belofte van je uitgangspunt zonder wrijving?
- ☐ Draagt de innerlijke worsteling van je protagonist bij aan zijn dieptepunt, naast de externe tegenslag?

Dit onderdeel kun je uiteraard toepassen op elk deel van je plotoverzicht dat je zelf onderhanden neemt.

06 Samenvatting

Belangrijkste onderwerpen

Save the Cat als plotmethode; vijf veelgemaakte fouten (fundering ontbreekt, centrale vraag uit het oog verloren, elke beat als scène behandeld, plezier-en-spel zonder conflict, tegenstander volledig extern).

Kernpunten

Alle vijftien beats invullen garandeert geen goed verhaal — de interpretatie van wat elke beat vraagt, bepaalt of het systeem werkt. Beats opereren op verschillende niveaus: sommige zijn een moment, andere een scène, andere een heel gedeelte. Een verhaal voelt het meest verstikkend, en daarmee het meest overtuigend, wanneer externe tegenslag en innerlijke worsteling elkaar versterken in plaats van los van elkaar te staan.

Conclusies en acties

Leg eerst de basis van je verhaal vast voor je het beat sheet invult. Toets elk plotmoment aan je centrale verhaalvraag. Bepaal per beat op welk niveau hij zich afspeelt. Zorg dat plezier-en-spel conflict bevat, en dat het dieptepunt zowel extern als intern is opgebouwd.

BRONVERMELDING

Podcast: *Fiction Writing Made Easy*, Savannah Gilbo — aflevering #261 "5 Mistakes Writers Make When Using Save the Cat".

Aanvullende bron: Nadine van de Sande, Verhaalentaal-blog, "Save the cat – een prettig verhaalt tempo"; Blake Snyder, *Save the Cat!* (2005); Jessica Brody, *Save the Cat! Writes a Novel* (2018).

Voorbeelden: Suzanne Collins, *The Hunger Games* (2008); Gillian Flynn, *Gone Girl* (2012).

Toepassing: fragmenten uit *Het Algoritme van Verraad* (Jurjen Biesbroek, 2026).